

Opština Vlasotince je još u junu 2019. pod pritiskom građana donela Odluku o promeni Prostornog plana i obećala brisanje svih potencijalnih lokacija za male hidroelektrane. Poslanici su tad uvažili da derivacione MHE uzrokuju „presušivanje vodotoka nizvodno od vodozahvata, ugrožavanje izvora zdrave pijaće vode, destrukciju korita i priobalja, smanjenje populacije biljnog i životinjskog sveta“ i štetno utiču na kvalitet života lokalnog stanovništva. Meštani i aktivisti pokušavaju da spase jednu od tri najčistije reke u Srbiji od izgradnje treće hidroelektrane koja bi je, kako tvrde, dokrajčila. Srbija u međuvremenu ignoriše i kritike i apele međunarodnih udruženja za zaštitu životne sredine i Evropske komisije.

Na Rupskoj/Bajinskoj/Kozaračkoj reci, najdužoj pritoci Južne Morave, u proceduri je izdavanje dozvola za izgradnju treće male hidroelektrane, MHE „Besko“. Da li će interesi investitora prevagnuti uprkos ogromnoj šteti kojoj su reci i njenoj okolini nanela postojeća hidroenergetska postrojenja i prošlogodišnjem obećanju lokalne samouprave da neće dozvoliti zidanje novih?

Brisanjem lokacija za MHE iz prostornog plana Vlasotinca zaštitila bi se ne samo Rupska reka, već i Vlasina sa pritokama, na kojima je izgrađeno već 15, a planirano čak 55 MHE. U nekima od ovih reka teče pijaća voda – ista ona koja se kaptira u „Vlasinsku rosu“ – a mnoge, uključujući i Rupsku, su stanište zaštićenih vrsta poput potočne pastrmke i rečnih rakova.

Hidroelektrane na Rupskoj reci, konkretno, ugrožavaju snabdevanje vodom čak 15.000 ljudi u Grdelici. Kako je Srđan Jović iz udruženja „Rupska reka“ izjavio 2016: „Izgradnjom prve hidroelektrane uništena je naša fabrika vode – a to je priroda.“

Odlukom o promeni prostornog plana uveden je jednogodišnji moratorijum na izgradnju MHE. Međutim:

„Umesto da poštuje zakon o planiranju i izgradnji, i da pristupi skraćenoj proceduri promene prostornog plana, opština je uradila – zamislite šta? Odugovlačila, i rok za izmenu plana od 12 meseci je prošao!“, objašnjava Marina Kessler iz ekološkog udruženja Correct Centar za odbranu reka i rečica Crne Trave.

U međuvremenu je 12.12.2019. Opština delovala u korist investitora:

Opština Vlasotince je izdala građevinsku dozvolu za MHE „Besko“ i pored dva negativna mišljenja zavoda za zaštitu prirode, u kojima se navodi da na Rupskoj reci već postoje 4 hidrotehnička objekta: Ribnjak „Ruplje“, MHE „Lanište“, MHE „Porečje“ i vodozahvat za vodovod, da bi izgradnjom MHE „Besko“ 76,4% Rupske reke bio zauzeto hidrotehničkim objektima, i da bi to trajno narušilo biodiverzitet Rupske reke. I pored svega što znaju, urbanisti opštine Vlasotince izdaju građevinsku dozvolu za MHE „Besko“, i to u vreme trajanja moratorijuma, užasnuta je Kessler.

Aktivisti nekoliko organizacija, uključujući Udruženje „Rupska reka“, Bitka za Vlasinu, ORSP, Pravo na vodu i vlasotinački Narodni front planirali su da iznesu svoje argumente na javnoj raspravi u opštini Vlasotince, koja je bila zakazana za 23. septembar 2020.

Rasprava je, međutim, odložena, jer se na nju prijavilo previše zainteresovanih, pa nije bilo moguće sprovesti mere zaštite od koronavirusa.

Umesto na javnoj raspravi o MHE se raspravljalo na sednici skupštine opštine, u okviru diskusije o izmenama i dopunama odluke o donošenju plana generalne regulacije.

Predsednik opštine Bratislav Petković tom prilikom je izjavio da problem nije u ingerenciji lokalne samouprave, već u rukama JP Srbijavode i Ministarstva energetike, nadležnog za izdavanje energetske dozvole. Po njegovim rečima, opština može samo da „odugovlači“.

Aktivisti se, međutim, ne slažu sa ovim navodima.

Kako Kessler precizira, upravo Petković je 2019. kao predsednik skupštine opštine potpisao pomenutu Odluku o izmenama prostornog plana opštine Vlasotince, kojom se brišu potencijalne lokacije za MHE:

Važno je da svi znamo da je za izdavanje građevinskih dozvola za MHE sva jurisdikcija na lokalnoj samoupravi, osim ako se radi o zaštićenim područjima. Navodi predsednika nisu tačni. Sve je na lokalnoj samoupravi.

Kessler objašnjava i da Ministarstvo energetike, na koje predsednik opštine pokušava da prebaci odgovornost, ne može da izda energetska dozvolu ukoliko opština pre toga nije izdala informaciju o lokaciji, ili lokacijske uslove:

Dakle, tačno je da Ministarstvo izdaje energetska dozvolu, ali tek nakon što je investitor od opštine dobio lokacijske uslove, ili informaciju o lokaciji. U slučaju MHE „Besko“, energetska dozvola je izdata na osnovu informacije o lokaciji. Sve reke su u nadležnosti Srbija Vode, ali ponavljam, informaciju o lokaciji, lokacijske uslove, i građevinske dozvole izdaje lokalna samouprava.

Nadležni gluvi i za međunarodne apele

Nekoliko međunarodnih organizacija je u međuvremenu na Svetski dan reka, 27. septembra, uputilo apel državama zapadnog Balkana da umesto subvencija za vlasnike malih derivacionih hidroelektrana uvedu njihovu potpunu zabranu.

Predstavnici organizacija CEE Bankwatch Network, Euronatur, RiverWatch i WWFAdria su ponovili da će Srbija, u kojoj je planiran najveći broj MHE na Balkanu, u slučaju da se svih 850 izgradi žrtvovati oko 2.200 kilometara planinskih vodotokova zarad nominalnih 2-3.5% potreba za električnom energijom na godišnjem nivou.

Strani i domaći stručnjaci smatraju da je čak i to preterana procena, koja se zasniva na

hidroenergetskom potencijalu reka u bujičnom periodu, dok se realno radi o samo pola procenta godišnje potrebne struje. RiverWatch godinama upozorava da gradnja preko 2.700 MHE na Balkanu u praksi znači pretnju izumiranjem za čak 50 vrsta slatkovodnih riba, od čega 11 endemskih.

Pipa Galop, savetnica za energetiku jugoistočne Evrope u organizaciji Bankwatch, je skrenula pažnju na to da je oslanjanje na MHE ne samo zastareo model, od kog je EU u međuvremenu odustala, već i model koji se kosi sa pravilima EU o državnoj pomoći za zaštitu životne sredine i energiju. Kako prenosi N1, Energetska zajednica i tehničke stručne grupe EU za finansijsku taksonomiju su prepoznale da derivacione MHE uzrokuju veliku ekološku i društvenu štetu i uvrstile taj zaključak u relevantnu dokumentaciju koja reguliše polje zaštite životne sredine, pre svega dokument EU o Načelima održivog razvoja hidroenergetskog sektora u zemljama Zapadnog Balkana. Kako prenosi Pravo na vodu, to potvrđuje i najnoviji izveštaj Evropske komisije o napretku Srbije u procesu pregovora sa Evropskom Unijom.

Ekološke organizacije i EU sve češće pozivaju vlade Zapadnog Balkana da usklade zakona i pravilnike sa zaključcima struke i regulativom EU, a podsticaje za OIE usmere na proizvodnju električne energije iz drugih obnovljivih izvora, odnosno sunčeve i energije vetra.

Podsetimo, Srbija je propustila priliku da ne obnovi Uredbu o podsticajnim merama za proizvodnju električne energije iz obnovljivih izvora, koja je prestala da važi u januaru tekuće godine.

U našoj zemlji dosad je izgrađeno oko 85 od planiranih 850 malih derivacionih hidroelektrana.

Source: masina.rs